

Texte alese din

MISTICISM

CREȘTIN ȘI BUDIST

Traducere de Alina Dedal

Prefață	13
1 MEISTER ECKHART ȘI BUDISMUL	14
2 BAZELE FILOSOFIEI BUDISTE	44
3 „UN MIC PUNCT” ȘI SATORI	62
4 SĂ TRĂIM ÎN LUMINA ETERNITĂȚII	78
5 TRANSMIGRAȚIE	96
6 RĂSTIGNIRE ȘI ILUMINARE	112
7 KONO-MAMA („EU SUNT CEL CE SUNT”)	122
Note	136

LBRIS

We know
books

1

MEISTER ECKHART¹
ŞI BUDISMUL

Meister Eckhart, Detaliu - Frescă
de Andrea di Bonaiuto (sec. XIV)
Capela spaniolă, Bazilica
Santa Maria Novella, Florența
([https://commons.wikimedia.org/wiki/
File:Meister_Eckhart_base_copie.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Meister_Eckhart_base_copie.jpg))

Meister Eckhart, numele original Johannes Eckhart, numit și Eckhart von Hochheim, Eckhart scris și Eckehart, (n. c. 1260, Hochheim Turingia [acum în Germania] – d. 1327/28, Avignon, Franța), teolog și scriitor dominican este considerat cel mai mare mistic speculativ german. În transcrierile predicilor sale în germană și latină, el trasează cursul uniunii dintre sufletul individual și Dumnezeu.

Deși filosofia lui Eckhart integrează elemente grecești, neoplatonice, arabe și scolastice, ea este unică. Doctrina sa, uneori obscură, se naște întotdeauna dintr-o experiență mistică simplă, personală, căreia Eckhart îi dă mai multe nume. Procedând astfel, el a fost, de asemenea, un inovator al limbii germane, contribuind cu introducerea în vocabular a multor termeni abstracti. În a doua jumătate a secolului al XX-lea, a existat un mare interes pentru Eckhart printre unii teoreticieni marxiști și mai ales budiști Zen.

În paginile următoare încerc să atrag atenția cititorului asupra apropierii dintre modul de gândire al lui Meister Eckhart și budismul Mahāyāna și, în special, budismul Zen. Această încercare este doar o tentativă, o schiță, și este departe de a fi sistematică și exhaustivă. Dar sper să găsească cititorul ceva care să-i stârnească curiozitatea suficient de mult pentru a investiga mai departe acest subiect fascinant.

Când am citit prima dată – mai bine de o jumătate de secol în urmă – această cărticică ce conținea câteva dintre predicile lui Meister Eckhart, am rămas profund impresionat, pentru că niciodată nu m-am așteptat că vreun gânditor creștin antic sau modern ar putea sau ar prețui astfel de gânduri îndrăznețe precum cele exprimate în acele predici. Deși nu-mi amintesc ce predici alcătuiau conținutul micuței cărți, ideile expuse se apropiau atât de mult de gândirea budistă încât puteau fi considerate, în mod cert, ca izvorând din speculațiile budiste. Din câte pot să îmi dau seama, Eckhart pare a fi un „creștin” extraordinar.

Deși nu vom intra în detalii, putem spune cel puțin acest lucru: creștinismul lui Eckhart este unic și are multe puncte care ne fac să ezităm să-l clasificăm ca aparținând tipului pe care îl asociem în general cu modernismul raționalist sau cu tradiționalismul conservator. Eckhart se bazează pe propriile sale experiențe – ieșite la iveală dintr-o personalitate religioasă profundă și bogată – pe care încearcă să le împace cu tipul de creștinism istoric, modelat după legende și mitologie. El încearcă să le dea [experiențelor sale] un sens „ezoteric” sau interior, și astfel pătrunde pe tărâmurî neatinse de marea majoritate a predecesorilor săi.

În primul rând, permiteti-mi să vă ofer punctele de vedere pe care Eckhart le are cu privire la timp și creație, acestea fiind tratate în predica sa rostită în ziua comemorării Sfântului Germaine. El citează din Ecleziastul: „În zilele sale i-a plăcut lui Dumnezeu și a fost găsit drept”. Preluând în primul rând expresia „În zilele sale”, el o interpretează conform modului său de înțelegere,

... sunt mai multe zile decât una. Există ziua sufletului și ziua lui Dumnezeu. O zi, fie acum șase sau șapte[zile], sau mai mult de șase mii de ani în urmă, este la fel de aproape de prezent ca ieri.

De ce? Pentru că tot timpul este cuprins în momentul prezent-acum. Timpul vine din mișcarea de revoluție a cerurilor și ziua a început cu prima revoluție. Ziua sufletului se încadrează în acest timp și constă în lumina naturală în care lucrurile sunt văzute.

Ziua lui Dumnezeu este așadar ziua completă, cuprinzând atât ziua, cât și noaptea. Este adevăratul moment-acum, care pentru suflet este ziua eternității, în care Tatăl îl constituie pe unicul Său Fiu [din eternitate] și sufletul renaște în Dumnezeu.²

Ziua sufletului și ziua lui Dumnezeu sunt diferite. În ziua sa naturală, sufletul cunoaște toate lucrurile mai presus de timp și loc; nimic nu este departe sau aproape. Și de aceea spun că în această zi toate lucrurile sunt de rang egal. A vorbi despre lume ca fiind făcută de Dumnezeu pentru-măine, ieri, ar însemna să vorbim prostii. Dumnezeu face lumea și toate lucrurile în acest prezent-acum.

Timpul trecut acum o mie de ani este la fel de prezent și la fel de aproape de Dumnezeu ca și această clipă. Sufletul care este în acest prezent-acum, e cel în care Tatăl îl poartă pe Fiul Său unic și în aceea, sufletul se naște înapoi în Dumnezeu. Este o singură constituire; la fel de repede cum sufletul renaște în Dumnezeu, Tatăl îl constituie pe singurul Său Fiu în acesta.³

Dumnezeu Tatăl și Fiul nu au nimic de-a face cu timpul. Creația nu este în timp, ci la sfârșitul și la limita timpului. În mișcările trecute și viitoare ale lucrurilor, inima ta tresaltă; degeaba încercați să cunoașteți lucruri eterne; în privința lucrurilor divine, trebuie să fiți preocupați intelectual...⁴

Din nou, Dumnezeu iubește gratuit, acționează gratuit; asta înseamnă că iubește de dragul iubirii și acționează de dragul acțiunii. Nu se poate pune la îndoială faptul că Dumnezeu nu L-a uitat niciodată pe Fiul Său în eternitate dacă [ideea Sa despre] creația ar fi fost alta decât [actul Său de] creație. Așadar, Dumnezeu a creat lumea astfel ca el să poată continua să creeze. Trecutul și viitorul sunt atât departe de Dumnezeu, și atât de străine de El.⁵

Din aceste pasaje pare că povestea biblică a creației este complet contrazisă și pare a nu avea nici măcar un sens simbolic la Eckhart. Mai mult, Dumnezeul său nu este deloc precum Dumnezeul imaginat

de către majoritatea creștinilor. Dumnezeu nu este enumerabil în timp matematic. Creativitatea lui nu este istorică, nici întâmplătoare, și nu este deloc măsurabilă. Aceasta merge continuu, fără oprire, fără început și fără sfârșit. Nu este un eveniment de ieri sau de azi sau de mâine, vine din atemporalitate, din neant, din Vidul Absolut... Lucrarea lui Dumnezeu se face întotdeauna într-un prezent absolut, într-un „acum atemporal, care este timp și loc în sine”. Lucrarea lui Dumnezeu este iubire pură, complet liberă de toate formele de cronologie și teleologie. Ideea că Dumnezeu creează lumea din nimic, într-un prezent absolut și prin urmare, cu totul dincolo de controlul unei concepții temporale în serial nu va suna ciudat pentru o audiență budistă, care probabil ar găsi-o acceptabilă de vreme ce reflectă cunoscuta lor doctrină a „Golului” (*śūnyatā*).

Mai jos sunt citate suplimentare de la Eckhart oferind opiniile sale cu privire la „ființă”, „viață”, „lucrare” etc:

Ființa este Dumnezeu... Dumnezeu și ființa sunt una – altfel, dacă Dumnezeu a dobândit ființa de la un altul, atunci el însuși nu este Dumnezeu... Tot ceea ce este a luat ființă prin ființă și de la ființă. Prin urmare, dacă ființa este ceva diferit de Dumnezeu, ar însemna că un lucru ia ființă de la altcineva decât Dumnezeu. Mai mult, nu există nimic înainte de ființă, pentru că ceea ce conferă ființă creează și este un creator. A crea înseamnă a da ființă din nimic.⁶

Eckhart are deseori o abordare metafizică, ceea ce face să ne întrebăm cum înțelegea audiența vremii predicile sale – un public care se presupune că era foarte neinstruit, necunoscător al limbii latine și al tuturor teologiilor scrise în această limbă. Această problemă a ființei și a creării lumii de către Dumnezeu din nimic, într-adevăr, trebuie să-i fi nedumerit foarte mult. Chiar și cărturarii puteau să-l considere pe Eckhart dincolo de înțelegerea lor, mai ales atunci când știm că nu erau tocmai familiarizați cu experiențele pe care le avea Eckhart. Simpla gândire sau raționamentul logic nu va reuși niciodată să rezolve problemele de profundă semnificație religioasă.

Experiențele lui Eckhart sunt esențialmente, amplu și profund înrădăcinate în Dumnezeu ca Ființă care este simultan ființă și non-ființă: el vede în lucrul „cel mai neînsemnat” dintre creaturile lui Dumnezeu toate gloriile calității ființei (*istichheit*). Iluminarea budistă nu este altceva decât această experiență de *istichheit* sau de existență *per se* (*tathata*), care, în sine, are toate valorile posibile (*guna*) pe care noi, oamenii, le putem concepe. Caracteristica lui Dumnezeu este ființa. Filosoful spune că o creatură este capabilă să dea viață. Căci în ființă, în simpla ființă, se află tot ceea ce este. Ființa este numele prim.

Defect înseamnă lipsa ființei. Toată viața noastră ar trebui să fie ființă. În măsura în care viața noastră este ființă, în aceeași măsură este în Dumnezeu. Viața noastră este fragilă, dar luând-o ca ființă, ea excelează în orice viață poate pretinde vreodată. Nu am nicio îndoială de acest lucru, că, dacă sufletul ar avea cea mai vagă idee de ceea ce înseamnă ființa nu s-ar îndepărta de aceasta nicio clipă.

Cel mai banal lucru perceput în Dumnezeu, o floare, de exemplu, așa cum a fost surprinsă în Dumnezeu, ar fi un lucru care trece dincolo de perfecțiunea universului. Cel mai neînsemnat lucru prezent în Dumnezeu ca ființă este mai bun decât cunoașterea îngerească.⁷

Următorul pasaj poate suna prea abstract pentru majoritatea cititorilor. Se spune că predica a fost rostită în ziua comemorării „sfinților mucenici care au fost uciși cu săbiile”. Eckhart abordează la început ideile sale despre moarte și suferință care ajung la un sfârșit ca și orice altceva care aparține acestei lumi. Apoi afirmă că „este bine să-i imităm pe cei morți în detașarea (*niht betruiben*) față de bine și de rău, și de durere de orice fel”, și îl citează pe Sfântul Grigorie: „Nimeni nu primește atât de mult de la Dumnezeu ca omul care este cu totul mort”, pentru că „moartea le dă [martirilor] ființa – ei și-au pierdut viața și și-au găsit ființa”.

Apoi aluzia lui Eckhart la floarea surprinsă în Dumnezeu îmi amintește de interviul lui Nansen cu Rikko, în care maestrul Zen scoate la iveală o floare în curtea mănăstirii. Atunci când întâlnesc astfel de afirmații, devin ferm convins că experiențele creștine nu sunt până la urmă diferite de cele ale budiștilor. Terminologia este tot ceea ce ne desparte și ne agită inutil, risipindu-ne energia. Cu toate acestea, trebuie să cântărim problema cu atenție și să vedem dacă există într-adevăr ceva care ne înstrăinează unii de alții și dacă există vreo bază pentru edificarea noastră spirituală și pentru progresul unei culturi mondiale.

Când Dumnezeu l-a făcut pe om, a pus în suflet egalul său, capodopera sa activă, veșnică. Era o lucrare atât de mare, încât nu putea fi altfel decât sufletul și sufletul nu putea fi altfel decât lucrarea lui Dumnezeu. Natura lui Dumnezeu, ființa lui și Dumnezeirea, toate depind de lucrarea Sa în suflet. Binecuvântat, binecuvântat să fie Dumnezeu căci el lucrează în suflet și că iubește lucrarea sa! Căci lucrarea este iubirea, iar iubirea este Dumnezeu. Dumnezeu se iubește pe sine și propria sa natură, ființa și Dumnezeirea, iar în iubirea pe care o are pentru sine, iubește toate creaturile, nu ca pe creaturi, ci ca pe Dumnezeu. Iubirea pe care Dumnezeu o poartă în sine însuși conține iubirea Sa pentru întreaga lume.⁸

Declarația lui Eckhart cu privire la iubirea de sine a lui Dumnezeu, care „conține iubirea Sa pentru întreaga lume”, corespunde într-un fel ideii budiste de iluminare universală. Când Buddha a atins iluminarea,